

Prof. Dr. Ayhan Aydın

yaşadığımız dünya

(Psikoloji, Sosyoloji, Siyaset Bilim ve
Felsefe Üzerine Denemeler)

6. Baskı

Prof. Dr. Ayhan AYDIN

YAŞADIĞIMIZ DÜNYA

ISBN 978-605-364-065-3

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2014, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları

Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti'ye aittir.

Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

6. Baskı: Ocak 2014, Ankara

Yayın-Proje Yönetmeni: Ayşegül Eroğlu

Dizgi-Grafik Tasarım: Cemal İnceoğlu

Kapak Tasarımı: Gürsel Avcı

Baskı: Ayrıntı Basım Yayın ve Matbaacılık Ltd. Sti

İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 770. Sokak No: 105/A

Yenimahalle/ANKARA

(0312-394 55 90)

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 13987

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

E-ileti: pegem@pegem.net

ÖNSÖZ

Bu kitap yaşadığımız Dünya ve Türkiye üzerinde düşünmek isteyen okuyucular için yazılmıştır. Dikkatli okuyucu satır aralarını da okuyacağı için yaşayamadığımız dünyaların da varlığını hissedecektir. Ve belki de insanlığın içinde bulunduğu yaşam koşullarını sorgulayarak daha insanca bir dünya arayışına katılacaktır. Bir düşünür “Önemli olan çözümü değil, bilmeceyi kavramaktır,” der. Buna göre insan olmak yanıtızsız bile olsa yaşamın anlamı üzerinde düşünmek ve bu konuda cesaretle soru sormak demektir. Üstelik hiçbir bakış açısının ya da ideolojik reçetenin o çok bilinen kurtarıcı çözümlerine sığınmadan.

Bütün bunların oldukça kapsamlı ve iddialı amaçlar olduğu söylenebilir. Ayrıca insanoğlunun, çoğunluğun kullandığı ve o hep aynı yöne giden tek doğru yol alışkanlığından vazgeçmeyeceği de söylenebilir. Ama insanlığın özünde her zaman daha güzel bir dünya özleminin bulunduğuna inanmak da gerekir. Gerçekte insanlığın daha mutlu bir geleceğe ulaşması yönündeki umutlarımızın kaynağı da hepimizin yüreğinde çiçeklenmeye hazır bekleyen bu sevgi tohumlarıdır. Bu kitap işte böyle bir sevdanın ürünüdür.

Beş bölümden oluşan bu kitabın her bölümünde insan doğası farklı yönleriyle irdelenmektedir. Bu anlamda bir bakıma, her bölüm kendi içinde bağımsız bir anlatım biçimine, kurguya ve içeriğe sahiptir. Başka bir anlatımla, her bölüm insan doğasının ve evrensel kültürün farklı bakış açılarıyla çekilmiş fotoğraflarından oluşmaktadır.

Bu bölümlerden birincisinde, düş ile gerçek arasında gezinen insanoğlu ve onun alçalış ve yükselişlerle dolu dünyası anlatılmaktadır. İkinci bölümde, içinde yaşadığımız uygarlığın nasıl bir teknoloji faşizmine dönüştüğü, üçüncü bölümde ise örgütsel yaşamın kuşatması altındaki insanların öyküsü anlatılmaktadır. Dördüncü bölüm, daha çok sosyolojik ve psikolojik kavram ve dizgelerle temellendirilen ilk üç bölümü, felsefi açıdan tamamlamak amacıyla yazılmıştır. Buna göre insana ve yaşama ilişkin iyimser ve kötümser bakış açılarıyla, üretkenlik ve verimlilik kavramları arasındaki ilişkiler sorgulanmıştır. Bu bağlamda gün-

deme gelen otokratik ve demokratik yönetim modellerinin düşünsel temelleri irdelenmiştir. Beşinci bölüm, bütün bu tartimalara bir anlamda ışık tutacak nitelikteki zgn bir makaleden oluşmaktadır.

Özetle her satırında yaşama ve insana bağlılığın nekleriyle dolu olan bu kitap yürek diliyle ama bilimsel bir üslupla yazılmıştır. Bu nedenle sadece sosyoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilim ve edebiyata düşkün olan okuyucular için değil, diğer okuyucular için de keyifli olabilir. Ya da Nietzsche'nin sözleriyle anlatmak gerekirse "bu kitap herkes için ve hiç kimse için yazılmıştır."

Gelincik tarlalarında komak, ay iığında denize girmek ve dağların doruklarından dipsiz kuyulara bakmak isteyenlere önerilir...

Aralık 2011
Ayhan AYDIN

Bu Kitabın Yazılma Gerekçesi

Bu kitap yönetim kavramı üzerine odaklanan ve gücünü sosyoloji, psikoloji, siyaset bilim, edebiyat ve felsefe gibi disiplinler üstü bir yaklaşımdan alan yeni paradigmanın ürünüdür. Başka bir anlatımla, işletmeciliği yönetim sanatı ve dolayısıyla insanı yok sayan sıkıcı ve içi boş söylemlere karşılık vermek için yazılmıştır.

Esasen özellikle eğitim bilimleri ve yönetim alanında uzun bir süredir egemen olan tek disiplinli epistemolojik anlayışın en düşündürücü yanı, sosyal bilimlerle ve felsefeyle bütün bağlarını koparmış olmasıdır ki, bu türden bir yaklaşımla bilimsel bilgi üretmek yumurtasız omlet yapmaya benzer. Özetle insanı sıradan bir üretim girdisi gibi algılayan ve kavramlarının çoğunu işletme disiplininin alanı bu anlayışa göre, psikoloji, sosyoloji, siyaset bilim, felsefe ve edebiyat olmadan da bilim yapılabilir. Ancak çok gerekli olduğu zamanlarda bu disiplinlerden belki sadece kenar süsü olarak yararlanılabilir. Oysa insanın beklentileri, acıları, değerleri, düşleri, kaygıları, umutları, inançları, tarihleri, şiirleri, aşkları, amaçları, anlam arayışları, duyguları, düşünceleri vardır. Bütün bu insansal özellikler sosyolojinin, edebiyatın, psikolojinin, felsefenin, antropolojinin çalışma alanları arasındadır. Dolayısıyla insana yabancı kalınarak, bilgi üretmek kolaylığı uzun süreden beri toplumsal hayatımızı bir körler sağırılar diyaloguna dönüştürmüştür. Böylece eğitim sisteminin kalbi ve beyni tümüyle durmuşken bile, kendilerini doktor sananlar, hastaya suni solunum yapmaya devam etmektedirler.

Sözün özü bugün anlamın anlamını sorgulayamayan ve değerleri yeniden değerlendiremeyen “felsefesiz” bir eğitim anlayışı, ansiklopedik bilgileri aktarmanın ötesine geçemiyorsa, deniz bitmiştir! Bu kitap tek disiplinli, indirgemeci, renksiz, tek doğru yanıtı, piyasacı, maddeci, dar ve derinliksiz bilim anlayışının yoksulluğuna, çaresizliğine ve kuraklığına dikkat çekmek için yazılmıştır. Bilimsel gelişmenin ilk basamağında kalan bu anlayış edebi bir metnin aynı zamanda felsefi, psikolojik ve sosyolojik boyutlar içerdiğini, aynı şekilde felsefi bir anlatının içinde edebi, sosyal, psikolojik yönler olduğu gerçeğinden de habersizdir. Dolayısıyla bu yaklaşımla ağaçlar ormandan bağımsız algılanmakta,

başka bir anlatımla körlerin fil tanımlamasına göre bilimsel bilgi üretilmektedir. Aynı şekilde uzun süredir yaşadığımız ayrılıkçı terör olgusu gibi ciddi toplumsal sorunların psikolojik, kültürel, siyasal vb. bileşenlerini analiz etme, sonuç olarak çözüm üretme yeteneğinden yoksul olan bu anlayış bugün üniversiter sisteme öylesine egemen olmuştur ki, üniversite kendi sırça köşkünde “benim oğlum bina okur, döner döner yine okur” aymazlığıyla kendi ekseninde dönerken hayatla ve insanlarla bütün bağlarını koparmaktadır.

Gerçekte eğitim sistemi “göz kendini göremezmiş” ilkesine göre çalıştığı halde kendinden başka her şeyi düzeltmeyi amaçlıyor. Oysa belki de “eğitim şart” sözü en çok eğitimcilerin eğitimi için geçerlidir ve bu anlayış öylesine kapsamlı ve güçlü bir duruş gerektirmektedir ki, yeni bir dil öğrenmeden bunu başaramayız. Çünkü yaşadığımız hayatı sorgulamadan onu geliştiremeyiz. Öğrendiklerimizin çoğunun kuru ansiklopedik bilgilerden oluşan ağır bir zihinsel hantallık ve düşünsel yorgunluk yaratmasından olsa gerek, bugün bilgisayar mühendisliği eğitimi alanların bilgisayar üretememesine şaşırıyoruz bile. Aynı şekilde eczacılık eğitimi alanların sadece ilaç satmaları öylesine kanıksanmıştır ki, eczacıların asıl işinin ilaç üretmek olduğu unutulmuştur. Öğretmenlerin de, sadece bilgi aktarıcılık rolü kanıksandığı için hayatı sorgulayarak geliştirme işlevi yani eğitimin varlık sebebi bile yok sayılmaktadır. Oysa eğitim; teknoloji, know-how, marka, bilgi, duygu, düşünce, neşe, kitap, şiir, senfoni, tiyatro, mutluluk, aşk, sevgi, barış, kardeşlik üretmektir. Başka bir ifadeyle hayatın ta kendisidir eğitim ve onun kalitesini artırmaktan, dünyayı güzelleştirmekten sorumludur. Ancak eğitimin hayatla ve üretimle ilişkileri koptuğu için teknoloji kullananla teknoloji üretenin, şiir okuyanla şairin aynı düzeyde olduğu yanılgısıyla avutuyoruz kendimizi. Doğal olarak fabrikasız mühendislik fakülteleri gibi, uygulama okulu olmadan öğretmen ve yönetici yetiştiren eğitim fakülteleri de, kötü kaderimizin ya da makus talihimizin diyelim, sonucu olarak normal karşılanmakta...

Bu kerameti kendinden menkul eğitim felsefesiyle evrensel ölçekte bilim ve sanat insanları ve toplumsal önderler yetiştirmek çok güçtür. Belki de biraz da bu yüzden bugün okul mahalleye

değil mahalle okula yön vermekte ve onu kendine göre şekillendirmektedir.

Disiplinlerin aralarında örülen yapay duvarlarla birbirinden ayrılmasının yarattığı miyopluk, hayatı ve insanı da ıskalayan tam bir körlüğe dönüşmüştür. Bu anlayış bir kova suyun okyanus kadar büyük ve derin olduğunu düşünmek kadar yanıltıcıdır. İşte bu kitap hayatın okula sığmadığını ve herhangi bir bilim dalının sadece orkestrada çalgılardan biri olduğunu düşünenler için yazılmıştır.

Özetle, elinizdeki kitap yönetim ve insan kavramlarını sosyal bilimlerin ortak prizmasından yansıyan bir ışıkla aydınlatma çabasıyla kaleme alınmış ve böylece disiplinler arasında yapay ve yanıltıcı ayrımların gerçek yaşamda değil, sadece yanlış eğitim sonucu bazı insanların iradesinde oluşan yaygın bir tür yanılsama (illüzyon) olduğu anlatılmak istenmiştir.

Yukarıda kitabın yazılma gerekçesi olarak açıklanan düşünceler bağlamında, yazar okuyucunun her tür görüş ve önerisine açık olduğunu, daha iyi kitaplar üretme sorumluluğunun bir parçası olarak algılamakta ve bu düşüncelerle elinizdeki kitabı, eğitim kamuoyunun değerlendirmesine sunmaktadır.

Konuların seçimi ve irdeleniş biçimiyle cesur ve sıra dışı, ayrıca dili ve ruhuyla da tümüyle başka bir dünyaya aittir. “Akıllı adama lafın tamamı söylenmez.” diye bir söz vardır. Dolayısıyla açıklamayı burada bitirelim. Ama ağaçları ve ormanı hem tek tek hem de birlikte görebilmek, insana ve hayata yeniden bakabilmek için elinizdeki kitap iyi bir fırsat olabilir. Denemeye değer...

PROF. DR. AYHAN AYDIN

Hacettepe ve Ankara Üniversiteleri mezunu olan Aydın, önce İngilizce bölümünde öğrenim görmüş, daha sonra eğitim bilimleri alanında eğitimini sürdürmüştür. Doktora eğitiminden sonra bir süre Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde, part-time öğretim üyesi olarak çalışmıştır. Senato ve yönetim kurulu üyeliği, bölüm ve anabilim dalı başkanlığı gibi yönetim görevlerinde bulunan Aydın'ın çeşitli ulusal ve uluslararası dergilerde yayımlanmış 100'den fazla makalesi bulunmaktadır. Ayrıca Anadolu, Bahçeşehir ve Gazi Üniversitelerinde misafir öğretim üyesi olarak dersler veren Aydın, bazı yayın kuruluşlarında editörlük, eğitim dergilerinde hakemlik ve bilim kurulu üyeliği yapmaktadır. Aralarında Felsefe-Düşünce Tarihi, Yaşadığımız Dünya, Yaşama Sanatı, Eğitim Sevgidir, Sınıf Yönetimi, Eğitim Psikolojisi, Eğitim Hikâyesidir, Hayat Neden Güzeldir gibi kitapların yer aldığı yayınlanmış 9 kitabı bulunmaktadır. Kendini kısaca yaşamsever olarak tanımlayan Ayhan Aydın, hayata ve insana ilgi duymakta ve bu alanda ürünler vermektedir.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	iii
Bu Kitabın Yazılma Gerekçesi	v
Özgeçmiş.....	viii
İçindekiler.....	ix

YAŞADIĞIMIZ DÜNYA.....	1
İnsan ve Korku	3
Faust.....	6
Dava	10
Onurlu ve Yalnız Bir Adam	18
Sonsuz Bir İktidar ve Güç İstenci	22
Yeni Dünya	27
Biz	33
Makinenin Sonu	38
Kendi-Çalar Piyano.....	43
Güiver'in Gezileri	48
Geçmişe Bakış	52
Düş Dünyasından Haberler	59
Çağdaş Bir Ütopya	63
Fahrenheit 451	68
Mekanik Portakal.....	75

POPÜLER KÜLTÜR FAŞİZMİ VE İNSANCA VAROLMA SORUNU	80
İletişimsizlik Çağında Eğitim	80
Toplumsal Yaşamdan Bir Kesit	82
Mekanikleşen Yaşam İçinde Sayısallaşan İnsan.....	86
Yeni Taş Çağı.....	89
Para: Çirkini Güzel, Yanlış Doğru Eden Güç	91
Guguk Kuşu.....	96

Deliliğe Övgü.....	99
Psikiyatrinin Ölümü.....	102
Hoşgörü Üzerine.....	105
Sessizliğin Dili.....	106
Ne Yapmalıyız?.....	109
Yaşam Hepimizindir.....	112

İNSANIN VAROLUŞ SORUNU ve ÖRGÜTSEL YAŞAM.....	116
İnsan mı İşgören mi?	116
İnsanın Varoluş Sorunu.....	119
Otantik Varoluş Sorunu ve Varoluş Nevrozu.....	121
Varoluş Anksiyetesi.....	124
Varoluşçu Özgürlük Kavramı	125
Ontolojik Suç Kavramı ve Örgütsel Yaşam Açısından Doğurguları	128
Örgütsel Yaşamın Patolojileri ve İnsanın Varoluş Sorunu.....	130
Yeni Bir Dil Öğrenmeliyiz?	134

DÜŞÜNCE TARİHİ BAĞLAMINDA İNSAN DOĞASI VE YÖNETSEL YAKLAŞIMLAR	144
Yaşama ve İnsana Farklı Bakış Açıları	144
Calvin ve Luther.....	149
Schopenhauer.....	152
Hume ve Spinoza	155
Descartes	160
Kant.....	162
Hegel.....	164
Marx.....	167
Nietzsche	171
Kierkegaard	173
Heiddeger	175
Adler	178

Freud.....	181
Fromm	188
Sonuç Olarak.....	192
İNSAN DOĞASI VE YÖNETSEL YAKLAŞIMLAR	194
İyi ve Kötünün Kökleri.....	196
İnsan Doğası Tanımlanabilir mi?	200
Yönetsel Yaklaşımların Düşünsel Temelleri.....	203
İnsan... Kendini Arayan Varlık.....	208
SON SÖZ	210
KAYNAKÇA	211
AD DİZİNİ	221
KONU DİZİNİ.....	223

YAŞADIĞIMIZ DÜNYA

Bu bölümün amacı, insan-otorite ilişkilerini irdelemektir. Bu amaçla günlük yaşam sıkıntıları içinde acı çeken sıradan insandan kendini aşma ateşiyle tutuşan gerçek insanlara dek her tür insansal durum ele alınmaya çalışılmıştır. Örnek olarak seçilen yaşantı dilimleri ve bunları konu alan yapıtlar bazen bizi hüznülenecek, bazen de gururlandıracak türdendir. Ama her koşulda bir insan olarak soyumuzun doğası üzerinde derin derin düşünecek ve yaşadığımız dünyayı sorgulayacağız.

Goethe'nin ünlü başyapıtı *Faust* ile başlayan ve Burgess'in *Mekanik Portakal* adlı eşsiz ürünü ile biten bu bölüm, bir bakıma insanın trajikomik öyküsünü anlatmaktadır. Sadece adı geçen iki başyapıt çerçevesinde konuya biraz daha açıklık getirmek gerekirse; Goethe Dr. Faust karakteriyle insanın soylu, saygın, tanrısal yönünü şiirsel bir dille anlatmış, Burgess ise Alex karakteriyle insanın çürümüş, kirlenmiş, ilkel yönünü bütün çıplaklığıyla gün yüzüne çıkarmıştır.

Bu bölümde incelenen ve her biri kendi türünde başarılı birer örnek olan yapıtlar arasında Kafka'nın *Dava*, Spinoza'nın *Ethica*, Orwell'in 1984, Huxley'in *Yeni Dünya*, Zamiatin'in *Biz*, Forster'in *Makinenin Sonu*, Vonnegut'un *Kendi Çalar Piyano*, Swift'in *Güliver'in Gezileri*, Bellamy'nin *Geçmişe Bakış*, Morris'in *Düş Dünyasından Haberler*, Wells'in *Çağdaş Bir Ütopya* ve Brandbury'nin *Fahrenheit-451* adlı ürünleri bulunmaktadır.

Yazara göre bu bölüm yaşadığımız dünyaya yeniden bakmak ve hayat denen oyunun komik ve trajik yönlerini tanımak isteyenler için eğlenceli ve yararlı olacaktır. Bu arada insan, toplum, otorite, güç, sevgi, erdem, ahlak, mutluluk, suç, ödül, ceza vb. kavramlar üzerinde yeniden düşünmek koşuluyla...

İnsan ve Korku

Camus, 1946 yılında yazdığı *Ne Kurban Ne Cellat* adlı denemesinin girişinde, yaşadığımız çağı korku çağı olarak nitelendirerek şöyle tanımlıyor:

“17. yüzyıl matematiğin, 18 yüzyıl doğa bilimlerinin, 19. yüzyıl biyolojinin çağıydı. Yaşadığımız yüzyıl ise korku ve dehşetin çağıdır. Bu görüşe yanıt olarak korkunun bilim olmadığı söylenecektir. Ama bence korku yine de bilimle bağlantılı bir sorundur. Çünkü bilimde son dönemde gerçekleşen kuramsal gelişmeler, onu kendisini yadsıyacak, hatta yok edecek noktaya dek getirdi. Uygulamada eriştiği yetkinlik düzeyi ise, tüm insanlığı yıkıma götürdü. Ayrıca korku tek başına ele alındığında, her ne kadar bir bilim sayılmasa da, onun yaşamı tehdit eden bir teknik olduğu kuşku götürmez. Yaşadığımız dünyada en çarpıcı gerçek, insanların büyük bölümünün geleceğe inançlarını yitirmiş olmalarıdır. Oysa geleceğe, olgunlaşmaya ve ilerlemeye yönelik umut olmadan anlamlı bir yaşamdan söz edilemez. İnsanlar arkasında ne olduğunu bilmek bile istemedikleri bir duvarın önünde yaşıyorlar. Böyle bir duvarın önünde yaşamak, köpekler gibi yaşamaktan farksızdır. Gerek benim kuşağımın insanları, gerekse bugün işletmelere ve üniversitelere gitmekte olan insanlar köpekler gibi yaşadılar ve yaşamaktalar. İnsanlar ilk kez önlerine örülmüş bir gelecekle yüz yüze yaşamıyorlar elbette. Ama daha önceki çağlarda sözün ve çağrının coşkuyla aşarlardı engelleri. Umutlarını güçlendiren insancıl değerlere tutunurlardı... Bugün ise, (kendisini sürekli geliştiren-

Albert Camus
(1913-1960)

lerin dışında) artık kimse konuşmuyor. Çünkü dünya bize uyarıları, öğütleri, dilekleri duymayan kör ve sağır güçlerce yönetiliyormuş gibi gözüküyor. Kısa bir tarihsel geçmiş içinde yaşadığımız “uygarlık oyunu”, (Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarını kastediyor) her şeyi yıktı. Ve bu şey insanoğlunun bir başka kişiyle insanca konuştuğu takdirde, daha yaşanılabilir bir dünya kurulabileceğine yönelik umutları da yok etti. İnsanlar arasında sürüp giden diyalog kesildi. Sonuçta birbirleriyle diyalog kuramayan insanların, korku içinde yaşamaları doğaldır. Ancak burada düşündürücü olan kişinin hem kendisinden hem de insan türünden korku duymasıdır.”

Doğrusu Camus görüşlerini biraz sert bir üslupla dile getirmekle birlikte, yaşadığımız korku çağını oldukça başarılı biçimde anlatıyor.

İnsanla otorite arasındaki ilişkinin niteliğini, çoğu kez içsel boşluktan ve anlamsızlıktan kaynaklanan korkularımız belirlemektedir. Bu anlamda korku bazen kişisel varlığımızın güvenliğini koruma kaygısından, bazen de bilme-öğrenme ve kendini aşma tutkusundan beslenmektedir. Başka bir anlatımla korku, iki ucu keskin bir bıçaktır. Zor ve karmaşık bir kavram olan korkuyu, her ikisi de dönemlerinin başyapıtları sayılan iki eşsiz ürünle irdeleyelim. Bunlardan birincisi Goethe’nin 1770 yılında başlayıp, 62 yıl çalışarak 1832 yılında bitirdiği *Faust* adlı şiirsel anlatıdır. İkincisi ise, kanımızı donduran bir üslupla Franz Kafka tarafından 1915’te yazılan *Dava (The Trial)* adlı başyapıttır.

*“Büyük insanların hedefleri vardır, di-
ğerlerinin arzuları”*

W. Irwing